

Katariina Husso

Lintulan kirkosta ja kulttuuriperinnöstä Juhlapuhe Lintulan luostarin kirkon 50-vuotisjuhlassa helluntaina 28.5.2023

Ortodoksia 63 (2023), 172–176
DOI: 10.61560/ortodoksia.136536

Korkeasti pyhitetty isä Esipaimen, kunnioitettu igumenia Mikaela ja sisaret, kunnioitetut isät ja juhlavieraat!
Vuosikertomus Lintulan luostarin oloista 1972 Suomen ortodoksiselle kirkollishallitukselle päättyy seuraavasti:

Kulunut vuosi oli Lintulan luostarin siirtolaisuushistoriassa erikoinen armon vuosi, Jumalan sallimuksesta toukokuun toisena päivänä alkoivat luostarikirkon rakennustyöt. Joulukuun alussa urakoitsija O. Kolari urakkasopimuksen mukaisesti luovutti rakennuksen valmiina, sen teettäjälle Ortodoksiselle kirkollishallitukselle. Kunnia Jumalalle kaikesta.

Vuoden 1973 vuosikertomuksessa luostarin v.t. johtaja nunna Antonina kirjoitti:

Erikoista vuoden kuluessa oli se että kesäkuun lopussa siirryttiin uuteen kirkkoon jumalanpalveluksia toimittamaan. Luostarikirkko valmistui lopullisesti syksyllä, Korkeasti Pyhitetty arkkipiispa Paavali vihki kirkon 28 pnä lokakuuta, joka sinänsä oli suuri ja erikoinen tapahtuma. Kaikesta olkoon Jumalalle kunnia ja kiitos.

Äiti Antoninan ajatuksiin on helppo yhtyä: kirkon vihkiminen on merkittävä tapahtuma. Viisikymmentä vuotta sitten toimitettu pal-

velus eteni seuraavasti. Alkurukouksen jälkeen alttari pyhitettiin: se pestiin, voideltiin mirhalla ja varustettiin pyhillä esineillä. Altтарin pyhittämistä seurasi koko kirkkorakennuksen pyhittäminen: rakennuksen seinät vihmottiin ja voideltiin suitsutuksen ja rukousten kera. Kynttilät sytytettiin. Ikonien kantajat, laulajat, papisto, piispa ja kirkkokansa järjestyivät ristisaattoon. Lopuksi sisään kannettiin reliikki, joka sijoitettiin alttaripöytään. Tämän jälkeen alkoi pyhä liturgia.

Vihkimisliturgiassa ja jokaisessa sen jälkeen toimitetussa liturgiassa on rukoiltu kirkon kaunistajien puolesta. Lintulan Pyhän Kolminaisuuden kirkon ikonostaasin pyhät kuvat ja alttarihuoneen päätyseinän suurikokoinen Jumalanäiti ovat ikonimaalari Petros Sasakin käsiälää. Hän maalasi ne Kuopion Suokadulla sijaitsevassa yksiössä syksystä 1972 kevääseen 1973 välisenä aikana. Kiitos isä Vesa Takalan hienojen valokuvien, voimme vielä nykyhetkessäkin seurata näiden ikonien valmistumista Petroksen pienessä asunnossa.

Petroksen saapuminen Suomeen oli sattumien, tai kuka tietää – johdatuksen – tulosta. Hän kuului kotimaassaan Japanissa ortodoksiseseen vähemmistöön. Petros valmistui Tokion pappisseminaarista vuonna 1961 ja työskenteli sen jälkeen metropoliitan kansliassa Osakassa. Hän otti ikonimaalauksen ensiaskeleet Japanissa, mutta halusi oppia lisää bysanttilaista maalaustekniikkaa ja teologiaa, ja matkusti tästä syystä opiskelemaan Kreikkaan. Ateenassa hän pääsi Konstantinos Georgakopouloksen oppiin. Tämä oli puolestaan ollut kuuluisan ikonimaalari Fotios Kontogloun (1895–1965) oppilas. Ateenassa Petros ystäväystyi suomalaisen opiskelijan, Johannes Seppälän, kanssa. Molempien opinnot katkesivat sotilasvallankaappaukseen 1967, jonka seurauksena tuli tyly komento poistua maasta. Sasaki ja Seppälä matkasivat junalla Kreikasta Suomeen samana vuonna.

Petros tutustui Seppälän välityksellä arkkipiispa Paavaliin ja jo seuraavan vuoden helmikuussa Sasaki asettui Kuopioon arkkipiispan kutsusta. Suomeen saavuttuaan hän alkoi saada työtilauksia kirkolta. 1960-luvun loppu ja 1970-luvun alku onkin tärkeä merkkipaalu suomalaisen ikonimaalauksen historiassa: tällöin kirkko otti sen vahvasti osaksi omaa kulttuuripolitiikkaansa. Arkkipiispa Paavali oli tutustunut ennen muuta kirkkomusiikin kautta modernismin aatteisiin, joiden ohjaamana niin kirkkotaiteessa kuin teologiassakin pyrittiin

lähemmäs ”alkulähteitä”. Kirkon johdossa oli havaittu, kuinka ikonit ja Bysantin tutkimus olivat nousseet laajemmin taide- ja kulttuuripiirien mielenkiinnon kohteiksi Länsi-Euroopassa, ja tuo vanha, itäinen kulttuuriperintö haluttiin ottaa haltuun myös Suomen ortodoksisessa kirkossa. Se merkitsi uuden ikonimaalauksen alkua.

Uusi ikonimaalaus on taidehistorioitsija Kari Kotkavaaran käyttöön ottama käsite, ja sillä viitataan eri puolilla ortodoksista maailmaa tapahtuneeseen perinteen henkiinherättämiseen, jota on kutsuttu myös revivaliksi ja renessanssiksi. Ilmiön alku sijoittuu 1900-luvun ensimmäiselle vuosikymmenelle, jolloin venäläisen ja myöhemmin neuvostoliittolaisen taiteentutkimuksen piirissä kehitettiin restaurointimenetelmiä, jotka paljastivat ikonien heleät keskiaikaiset maali-kerrokset jälleen päivänvaloon. Tämä ikonien uudelleenlöytäminen ei siis viittaa niiden kirkolliseen käyttöön, vaan ennen muuta niiden taiteellisen ja kulttuurihistoriallisen arvon määrittämiseen. Jumalanpalvelusesineinä ikonit ovat aina olleet osa kirkon liturgista elämää, eikä se muuttunut uuden ikonimaalauksen myötä millään tavoin. Muutos kohdistui ikoneiden tyylikriittiseen tarkasteluun ja maalaustekniikan muutokseen. Esikuvat vaihtuivat myöhäisempien vuosisatojen akateemisen taiteen ihanteista muinaiseen bysanttilaiseen ja keskiajan venäläiseen kuvakieleen. Ikonimaalauksessa perinteisesti käytetty temperateknikka korvasi öljyvärien käytön. Niin pyhien kuvien ikonografialle kuin tekniikallekin haettiin teologisia lähtökohtia.

Petros Sasaki on paitsi vertaansa vailla oleva mestari, myös keskeisimpiä uuden ikonimaalauksen airueista Suomessa. Lintulan kirkon ikonien tilaus osui juuri ajankohtaan, jolloin myös Suomessa heräsi innostus menneiden vuosisatojen ortodoksista taidetta kohtaan. Petroksen vaikuttava Jumalansynnyttäjä Ennusmerkki sekä ikonostaasin harmoniset Kristus Kaikkivaltias, Jumalansynnyttäjän Konevitsalainen ikoni, arkkienkeli Mikael, Johannes Edelläkävijä ja Andrei Rublevin alkukuvan mukaan maalattu Pyhä Kolminaisuus ilmentävät samaa iäisyyden ja ajattomuuden henkeä, mitä ikonimaalauksen huippukautena pidetyt 1400- ja 1500-luvun klassikotkin. Nyt voimme niitä kutsua merkkiteoksiksi suomalaisen ikonitaiteen historiassa.

Kuluneiden vuosien aikana Lintulan kirkko on kokenut monenlaisia muutoksia. Alkuperäisesti arkkitehti Vilho Suonmaan piirtämään pyhäkköön kuului valkoisista harkoista rakennettu ikonostaasi,

jota koristivat eleettömät musta metallilistat ja ristit. Kirkon sisätila on pehmentynyt huomattavasti vuosituhatien vaihteessa toteutetun peruskorjauksen yhteydessä, jolloin kivinen kuvaseinä purettiin ja korvattiin vaaleasta lehmuksesta valmistetulla ikonostaasilla. Niin ikään sisätila avartui kupolin rakentamisen myötä. Interiöörin alkuperäinen, pelkistetyin valkoinen yleisilme on vaihtunut 2000-luvulla värisinfoniaan Konstantinos Ksenopouloksen ja Alexander Wikströmin seinämaalauksen myötä.

Uudistuksista huolimatta myös muisto Kivennavan Lintulasta on läsnä kirkossa: se on Jumalanäidin Jerusalemlainen ikoni, joka on yksi harvoista esineistä, jotka sisaristo sai mukaansa jättäessään luostarin lokakuussa 1939. Ikonilla on ikää satakunta vuotta. Se on maalattu öljyvärein Betanian venäläisessä naisluostarissa ja siunattu Jerusalemissa, Pyhän Haudan kirkossa. Nunna Serafiman tietojen mukaan sen evakuoiti kalustonhoitaja nunna Nina. Jumalanäidin ikonin ohella Kivennavan luostarista pelastettuja esineitä on vähän. Kuten tunnettua, sisaristo oli saanut ohjeeksi ottaa jumalanpalveluksessa tarvittavat esineet viiden päivän evakkomatkaa varten, ja siksi pelastetuksi tuli vain kaksi ehtoolliskalustoa, kaksi suitsutusastiaa, papin puku, antiminssiliina, kaksi ripityslipasta, kaksi käsiristiä, kaksi pientä evankeliumikirjaa ja kaksi pyhää kuvaa.

Lintulan 50-vuotinen kirkko sisältää merkittävässä määrin aineellista ja aineetonta ortodoksista kulttuuriperintöä, joka punoo yhteen kansallisen kirkon historian vaiheet, kirkkotaiteen ja elävän ortodoksisuuden. Pyhäkkö ikoneineen ja kirkkoesineineen, suitsutus, tuohusten sytyttäminen, jumalanpalvelukset, jumalanpalvelusten laulettu kirkkoveisut ja lausutut rukoukset sekä rukoushuokaukset, ristinmerkit ja maahankumarrukset ovat ortodoksista uskonelämää, kirkollista traditiota, ja kirkkotaidetta – ortodoksista kulttuuriperintöämme.

Tämän vuoden alusta voimaan astunut kansallinen kulttuuriperintöstrategia määrittelee tuon käsitteen seuraavasti:

Kulttuuriperintöä syntyy ihmisen toiminnan tuloksena ja vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Se kertoo arvojen, uskomusten, tietojen, taitojen ja perinteiden muutoksesta.

Kulttuuriperintö voi olla aineellista, aineetonta ja digitaalista. Kulttuuriperintöä uudistetaan, säilytetään ja siirretään tuleville sukupolville.

Aineellista kulttuuriperintöä ovat kirkkorakennukset, luostarit, pappilat, hautausmaat, monumentit ja ortodoksiset kulttuuriympäristöt; kirkkoesineet, taideteokset, arkistot, kirjakokoelmat sekä muu kansalliseksi kulttuuriomaisuudeksi määritelty ortodoksisuutta ilmentävä aineisto. Aineetonta kulttuuriperintöä ovat esimerkiksi kirkkomusiikki, ortodoksinen tapakulttuuri, pyhiinvaellukset, kirkolliset juhlat perinteineen. Digitaalista kulttuuriperintöä ovat sekä sähköiseen muotoon muutetut aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön esiintymismuodot että alkuaan digitaalisiksi luotu aineisto.

Uusi kulttuuriperinnön määritelmä korostaa sitä tärkeää tosiasiaa, ettei mikään synny suoraan kulttuuriperinnöksi. Lopulta kyse on ihmisen toiminnasta, tiedoista ja arvoista, ja ennen muuta nykyhetkessä tapahtuvasta arvottamisesta: mitä me pidämme kulttuuriperintönä, mikä kytkee meidät menneisyyden jatkumoon ja uskonnolliseen traditioon, mitä me haluamme siitä säilyttää ja siirtää tuleville sukupolville. Se, että tänään kokoonnuimme vedenpyhitykseen, yhteiseen pyhään liturgiaan ja ristisaattoon, kertoo juuri tästä rakkaudesta ja arvostuksesta omaa ortodoksista kulttuuriperintöämme kohtaan. Sen haluamme säilyttää ja välittää eteenpäin.